

2. Демченков В.С. Регулирование местных бюджетов: распределение доходов между бюджетами. – М.: Финансы, 1975. – С. 19-21, 28.
 3. Бюджетний і податковий огляд. Четвертий квартал 1998 р. Річний звіт 2004 р. Аналітичні статті, коментарі, таблиці. – К., 1999. – С. 69-78.
 4. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: Навч. посібник. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – С. 266-269.
 5. Горленко І.О. Тарангул Л.Л. Економічні райони України: Посібник. – К., 2001. – 60 с.
-

УДК 65.015.25 + 65.015.3

Доц. О.І. Ященко, канд. екон. наук;
О.П. Романюк – Львівська КА

ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ

Проаналізовано проблему поєднання економічної та соціальної ефективності на макрорівні та подано характеристику економічних та соціальних показників ефективності.

Ключові слова: економічна ефективність, соціальна ефективність, критерій економічної ефективності, показники ефективності.

Assoc. prof. O.I. Yashenko; O.P. Romanjuk – L'viv commercial academy

Economic and social aspects of estimation efficiency

The problem of combination of economic and social efficiency is analysed on a macrolevel and given description of economic and social indicators of efficiency.

Keywords: economic efficiency, social efficiency, criterion of economic efficiency, indexes of efficiency.

У сучасних умовах економічного розвитку, коли більшість підприємств знаходяться в кризовому стані, однією з найважливіших проблем є стабілізація економічного і фінансового стану промислових підприємств. Вирішення цієї проблеми пов'язане з пошуком таких чинників та умов, які б забезпечували більш глибоке реформування промислового виробництва, підвищення його ефективності, конкурентоспроможності та стійке положення на ринку товарів та послуг.

Критерії ефективності розглядаються в працях сучасних вітчизняних економістів П. Малишева, І. Шиліна, М. Бора, Л. Костіна, Д. Правдіна, Л. Константінова, З.П. Соколінського, В.І. Іваницького, А. Рендоша, А.В. Шегди та інших вчених, які пояснюють цю категорію по-різному.

Дослідженню питань оцінювання ефективності діяльності підприємства у зарубіжній теорії та практиці також приділено значну увагу. Цю проблему розглядають такі вчені, як Р.С. Каплан, Д.П. Нортон, К. Адамс, І.І. Мазур, Ф. Тейлор, Ф. Гілбертс та ін. Питання ефективності розкривається і в працях вітчизняних науковців, таких, як Б.М. Андрушків, Е.Е. Вершигора, В.В. Гончаров, О.Н. Громова, Ф.І. Хміль, С.Г. Панченко, Л.Н. Зудіна, І.С. Ладенко, І.А. Маркіна, С.Ф. Покропивний, Г.В. Осовська та багато ін.

Визначення суті поняття "ефективність" стикається з низкою суперечностей, серед яких досить вагомою є проблема поєднання економічної і соціальної ефективності. Суть полягає в тому, що досягнення вищих фінансово-

економічних результатів діяльності, з одного боку, створює передумови покращення соціальних показників розвитку, а з іншого, вони не дають змогу збільшити соціальну ефективність функціонування підприємства.

Як відомо, ефективність – це відношення результатів до витрат, понесених для їх досягнення [4, с. 187]. Ефективність лежить в основі існування як економіки загалом, так і окремо взятого суб'єкта (підприємства, організації, людини) та сфери його діяльності.

Головний науковий прорив у дослідженні проблеми ефективності зробив Дж. Кейнс, якого вважають батьком макроекономіки. Саме він на перше місце висунув проблему "ефективного попиту". Сучасний рівень виробництва або національного попиту залежить від сукупного ефективного попиту, тобто попиту, забезпеченого грошима, який виступає головним чинником зростання ефективності.

С.В. Мочерний ефект трактує як досягнутий результат у різних формах вияву (матеріальній, грошовій, просуванню по службі, соціальній та ін.) [3, с. 243]. Г.В. Осовська під ефектом розуміє результат реалізації заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва за рахунок економії всіх виробничих ресурсів [6, с. 160].

Класичним є енциклопедичне визначення терміну "ефективність": "Ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат" [3, с. 508]. Сутнісну характеристику і вимірювання ефективності виробництва представлено на рис. 1.

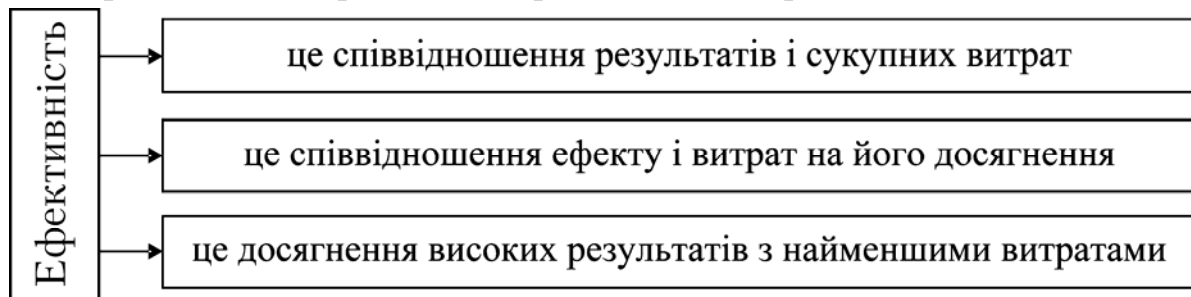

Рис. 1. Сутнісна характеристика і вимірювання ефективності виробництва [4, с. 412]

Ефективність є дуже складною і багатогранною економічною категорією, оскільки оцінює не тільки результат будь-якої діяльності, але й витрати, які були понесені для досягнення цього результату (ефекту). І тут виникає таке протиріччя: з одного боку, основною метою діяльності є максимізація результату (ефекту); з іншого боку, при обмеженості ресурсів та високої їх вартості необхідно домагатися раціонального зменшення їх використання. Однак, неможливо досягнути високих результатів при зменшенні всіх видів витрат. Отже, першочерговою умовою отримання позитивного результату (ефекту) є оптимізація структури застосовуваних ресурсів у розрізі співвідношення постійних і змінних витрат.

Родовою ознакою ефективності (продуктивності) слугує досягнення мети виробничої або іншої діяльності підприємства за умови найменших вит-

рат суспільної праці або часу. Сутнісне тлумачення ефективності діяльності як економічної категорії визначається об'єктивно діючим законом економії робочого часу, що є творчою субстанцією багатства й мірою витрат, необхідних для його нагромадження та використання суспільством.

Загальна методологія визначення економічної ефективності полягає у відношенні результату виробництва до затрачених ресурсів (витрат), тобто одержаного економічного ефекту до витрат на його досягнення. Вимірювання ефективності діяльності підприємства методологічно зв'язане передусім з визначенням критерію і формуванням відповідної йому системи показників. Узагальнюючим критерієм економічної ефективності суспільного виробництва є рівень продуктивності праці. Критерієм економічної ефективності на рівні підприємства є підвищення результативності діяльності шляхом мінімізації витрат або максимізації прибутку.

Економічна ефективність діяльності підприємства безпосередньо пов'язана із соціальною ефективністю цієї діяльності, оскільки результати роботи підприємства є базою для вирішення цілої низки соціальних проблем. Соціальну ефективність доцільно розглядати як на рівні окремо взятого підприємства, так і на загальнодержавному чи муніципальному рівні.

У табл. 1 та табл. 2 наведено розрахунок макроекономічних показників соціально-економічної ефективності на прикладі статистичних даних по Україні загалом та показників соціально-економічної ефективності на рівні промисловості.

Табл. 1. Показники ефективності економіки України за 2004-2006 рр.*

№ з/п	Назва показника	Роки			Відхилення 2006 р. від 2004 р., (+,-)	Темп зміни 2006 р. до 2004 р., %
		2004	2005	2006		
1	Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах), млрд. грн.	345,1	441,4	537,7	+192,6	155,8
2	Основні засоби (у фактичних цінах на кінець року), млрд. грн.	1141,1	1276,2	1406,2	+265,1	123,2
3	Кількість зайнятих економічною діяльністю, млн. осіб	22,1	22,3	22,2	+0,1	100,5
4	Фондовіддача основних засобів, грн.	0,30	0,35	0,38	+0,08	126,4
5	Фондомісткість основних засобів, грн.	3,31	2,89	2,62	-0,69	79,1
6	Рентабельність основних засобів, %	1,94	1,7	1,58	-0,36	81,5
7	Продуктивність праці, тис. грн.	156,1	197,9	242,2	+86,1	155,1

Примітка: * розраховано автором за даними [7, с. 224, 227, 229-232].

Згідно з наведеною інформацією, можна зробити висновок, що тенденція зміни основних показників ефективності свідчить про позитивні зрушення в економіці.

**Табл. 2. Показники соціально-економічної ефективності
промисловості за 2004-2006 рр. ***

№ з/п	Назва показника	Роки			Відхи- лення 2006 р. від 2004 р., (+,-)	Темп зміни 2006 р. до 2004 р., %
		2004	2005	2006		
1	Загальний обсяг промислової продукції (у фактичних цінах), млрд. грн.	400,8	468,6	551,7	+150,9	137,6
2	Основні засоби промисловості на кінець року (у фактичних цінах), млрд. грн.	420,0	456,7	501,9	+81,9	119,5
3	Середньорічна кількість працівників у промисловості, тис. осіб	3941,2	3913,3	3851,8	-89,4	97,7
4	Середньомісячна заробітна плата у промисловості, грн.	697,4	912,8	1144,6	+447,2	164,1
5	Обігові кошти промисловості, всього, млрд. грн., в т.ч.	222,6	243,3	290,5	+67,9	130,5
	у запасах товарно-матеріальних цінностей	63,9	72,8	86,7	+22,8	135,7
6	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, млрд. грн.	18,9	28,2	34,7	+15,8	183,6
7	Фондовіддача основних засобів, грн.	0,95	1,02	1,10	+0,15	115,8
8	Фондомісткість основних засобів, грн.	1,05	0,97	0,91	-0,14	86,7
9	Коефіцієнт обіговості обігових коштів, разів, в т.ч.	1,8	1,9	1,9	+0,1	105,6
	запасів товарно-матеріальних цінностей	6,2	6,4	6,3	+0,1	101,6
10	Продуктивність праці, тис. грн.	101,7	119,7	143,3	+41,6	140,9
11	Рентабельність виробництва, %	4,7	6,0	6,3	+1,6	134,0
12	Рентабельність основних засобів, %	4,5	6,2	6,9	+2,4	153,3
13	Рентабельність обігових коштів, %	8,5	11,6	11,9	+3,4	140,0
14	Прибуток на одного працівника, тис. грн.	0,5	0,7	0,9	+0,4	180,0

Примітка: * розраховано автором за даними [7, с. 482-483, 487, 489].

Таким чином, згідно з наведеною інформацією у табл. 2, можна стверджувати, що обсяг виробництва промислової продукції по Україні у 2006 р. становив 551,7 млрд. грн., що на 150,9 млрд. грн. (+37,6 %) більше, ніж у 2004 р. Це відбулося під впливом зростання фондовіддачі та підвищення продуктивності праці. За досліджуваній період збільшилась рентабельність виробництва на 1,6 %, рентабельність основних засобів – на 2,4 %, обігових коштів – на 3,4 %.

Соціальна ефективність – відповідність результатів господарської діяльності основним соціальним потребам і цілям суспільства [2, с. 515]. Основою соціальної ефективності є соціальний ефект, який зводиться до скоро-

чення тривалості робочого тижня, збільшення рівня зайнятості та створення нових робочих місць, поліпшення умов праці та побуту, стану навколишнього середовища, загальної безпеки життя тощо.

Однак, соціальні наслідки виробництва можуть бути не лише позитивними, але й негативними (наприклад, поява безробіття, посилення інфляції, і як наслідок, зниження реальної заробітної плати та купівельної спроможності населення). Наслідком негативних змін в економіці стає тотальна незадоволеність рівнем життя людей, що своєю чергою погіршує психологічний стан і призводить до зменшення продуктивності праці. Така сама ситуація характерна безпосередньо для підприємства. Тому існування та діяльність підприємства залежить не тільки від державної соціальної політики, але й від його власної соціально-орієнтованої політики управління персоналом підприємства.

Соціальну ефективність варто розглядати на різних рівнях господарювання, тому пропонуємо виділити такі групи показників (рис. 2).

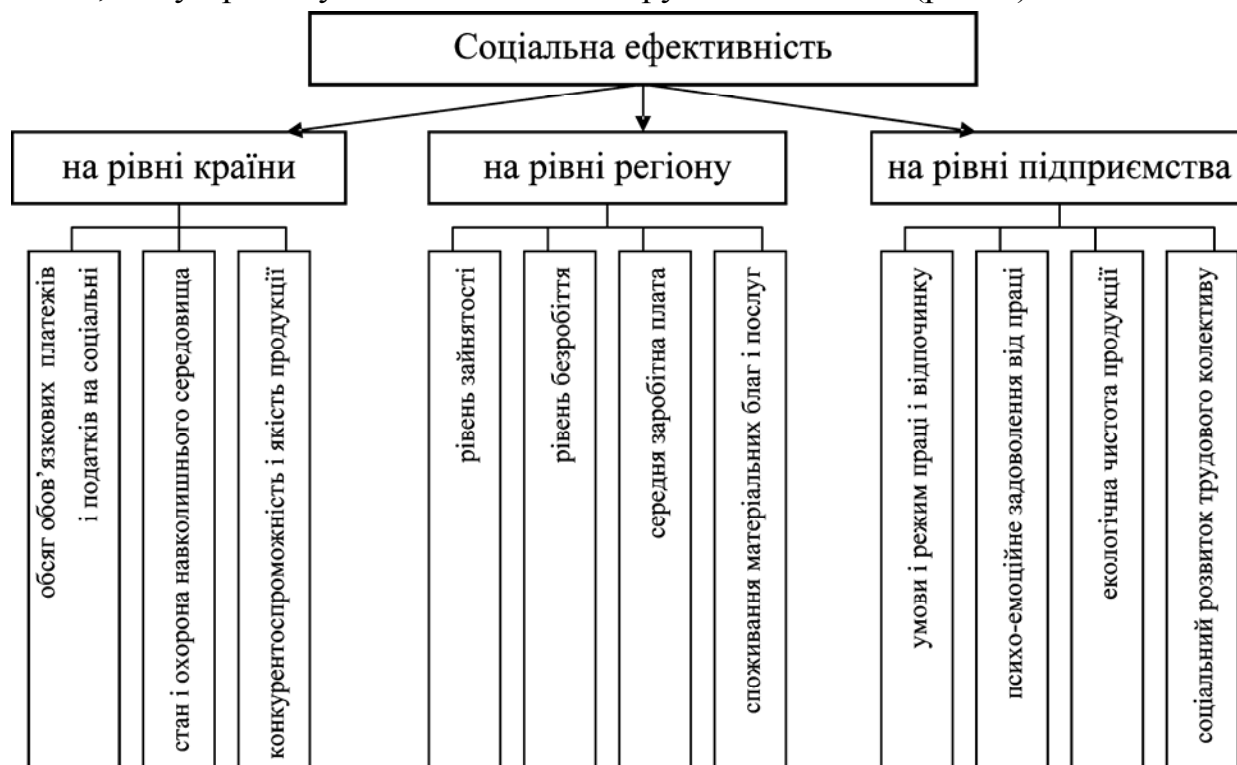

Рис. 2. Форми вияву соціального ефекту на різних рівнях [3, с. 425]

Критерієм оцінки соціальної ефективності виступає соціальна справедливність. Забезпечення соціальної справедливості на підприємстві передбачає справедливу оплату кожного працівника відповідно його трудовому внеску в отримані результати, мотивування праці через матеріальні і психологічні заходи, створення рівних можливостей розвитку потенціалу людини через активне залучення їх до нових розробок щодо удосконалення виробничого процесу, впровадження раціонального графіку роботи кожного працівника тощо.

Таким чином, використання економічних ресурсів підприємства повинно приносити дохід, який здатен не тільки покривати витрати, пов'язані з їх використанням, але й забезпечувати максимально можливий прибуток. Од-

нак ефективність не можна розглядати тільки з точки зору максимізації результату, оскільки її вимірювання пов'язане з соціальними наслідками господарської діяльності підприємств.

Література

1. Богатирьов І.О. Ефективність розвитку підприємств// Формування ринкових відносин в Україні. – 2003, № 7-8 (26-27). – С. 73-80.
2. Економіка підприємства: Підручник/ За ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 582 с., іл.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/ Редкол. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр "Академія", 2000. – 864 с.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2/ Редкол. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр "Академія", 2000-951 с.
5. Маковесь А.П. Чинники і умови формування ефективності промислового виробництва// Формування ринкових відносин в Україні. – 2003, № 11(30). – 59-62.
6. Осовська Г.В. Основи менеджменту: Навч. посібник для студентів ВНЗ. – К.: Кондор, 2003. – 556 с.
7. Статистичний щорічник України за 2006 рік/ За ред. Осауленка О.Г. – К.: Держком. статистики, 2007. – 663 с.
8. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 436 с.

УДК 336

*Доц. Я.С. Карп'як, канд. екон. наук; асист. В.І. Воськало;
студ. П.М. Сороковий – НУ "Львівська політехніка"*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЖИТЛОВО-БУДІВЕЛЬНОГО КООПЕРАТИВУ У ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ЖИТЛА ЗА КОШТИ ГРОМАДЯН

Запропоновано загальну схему організації фінансування будівництва багатоквартирних житлових будинків за кошти громадян шляхом їх об'єднання у громадські організації – неприбуткові житлово-будівельні кооперативи, які набувають статусу забудовників.

*Assoc. prof. Ya.S. Karpiak; assist. V.I. Voskalo; stud. P.M. Sorkovyi –
NU "L'vivs'ka Politekhnik"*

Organizational and economic aspects of apartment construction cooperative's functionality in the process of the apartments creation by the citizens' funds

The general scheme of financing organization of bloch-apartments construction by the funds of citizens that are united in non-government organizations, i.e. non-profit apartment construction cooperatives with the status of developers, is suggested.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливішими науковими та практичними завданнями. Розвиток взаємовідносин держаних, приватних та громадських організацій і окремих громадян України із іншими країнами спонукає до поступового підвищення рівня життя українців. Особливої актуальності набуває необхідність поліпшення житлових умов, зокрема молоді.

У зв'язку з тим, що на сьогодні в Україні, по суті, немає класичного ринку новозбудованого житла, громадяни вимушено стають інвесторами